

К 378.14

К 4489.518.3

Рецензенти: доктор педагогічних наук, професор
Зайченко Г.В.;
кандидат педагогічних наук, доцент
Скорик Т.В.

Відповідальні за випуск: кандидат педагогічних наук, доцент,
зав. кафедри естетичного виховання
Дорошенко Т.В.;
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри естетичного виховання
Грисюк О.М.;
старший викладач
кафедри естетичного виховання
Вергунова В.С.

3 Теоретико-методичні проблеми підготовки студентів до
естетичного виховання учнів початкових класів. Випуск 9. –
Чернігів: ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2011. – 64 с.

УДК 378.14
ББК 4489.518.3

Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради
факультету початкового навчання
Чернігівського національного педагогічного університету
імені Т.Г. Шевченка (протокол № 7 від 21.04.2011 р.)

© ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2011
© Автори, 2011

Дорошенко Т.В.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри естетичного виховання

ДО ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСНОВ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Гуманізація та гуманітаризація освітнього процесу як пріоритетна суспільна проблема вимагає стрімкого підвищення статусу мистецтва в системі професійної підготовки студентської молоді. Викладання мистецьких дисциплін сприяє формуванню гуманістичної спрямованості майбутнього громадянина, здатного брати участь у діалозі культур, розвиває творчі здібності особистості. Сформована здатність до художнього пізнання світу значною мірою сприяє розумовому вихованню, адже збагачує інтелектуальні процеси майбутнього фахівця.

Фахова підготовка вчителя початкової школи зобов'язана щільно використовувати мистецькі чинники. Художнє пізнання світу активно впливає на мотиваційну сферу особистості педагога, визначає повноцінний розвиток його загальної культури.

Аналіз стану підготовки вчителя початкової школи показує, що зміна освітньої парадигми посилала увагу дослідників до питань філософії освіти і багатоаспектності вивчення змісту, методів та засобів професійної підготовки (А.М. Алексюк, В.І. Бондар, О.О. Горська, А.Й. Капська, О.М. Пехота, М.І. Шкіль, О.Г. Ярошенко та ін.), питань філософії освіти (В.П. Андрушенко, І.А. Зязюн, Б.М. Кедров, В.Г. Кремень, В.І. Луговий та ін.), системи психолого-педагогічної та методичної підготовки (К.Б. Авраменко, О.І. Кульчицька, О.І. Пономарьова, С.О. Сисоєва та ін.), теоретико-методичних основ підготовки (В.Г. Бутенко, С.У. Гончаренко, Л.М. Масол, Г.М. Падалка, О.Я. Ростовський, О.П. Рудницька, О.Я. Савченко, В.П. Тищенко, О.Л. Шевнюк, О.П. Щолокова, Б.П. Юсов та ін.), формування творчої активності студентів, професійних якостей майбутніх фахівців, готовності до різних видів діяльності (О.В. Бабченко, В.В. Борисов, Л.В. Гусейнова, Г.Ю. Ніколаї, Г.П. Шевченко, В.Д. Шульгіна та ін.).

Незамінним засобом культуротворчої роботи вчителя початкової школи є музика. Виховна роль музичного мистецтва високо оцінюється філософською (О. Лосєв, Л. Мазель, О. Мигунов, В. Ражніков, О. Семашко, А. Сохор, Г. Цинін, В. Цукерман та ін.), психологічною (Б. Ананьєв,

Григор'євський, Є. Крупник, В. Медушевський, О. Мелік-Пашаєв, С. Наїнський, В. Роменець, П. Якобсон та ін.) і педагогічною (Б. Брилін, І. Гутенко, В. Дряпіка, Л. Коваль, Г. Локарева, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Олексюк, О. Отіч, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, С. Саврасенко, Г. Шевченко, А. Щербо, О. Щолокова, Б. Юсов та ін.) думками.

Творчий потенціал музичної діяльності зобов'язує педагога до пошуку нетривіальних форм музично-виховної роботи з учнями. Проте свідомість вчителя до творчо-інтерпретаційного використання музики в освітньо-виховному процесі початкової школи поки залишається невисокою. Переважає гносеологічно-просвітницький підхід до використання музичного мистецтва в освітньому процесі сучасної школи. Його творчо-виховний потенціал у більшості залишається нереалізованим, оскільки вчитель часто не готовий до художньої інтерпретації музичних творів та адекватного їх застосування у виховній роботі з дітьми.

Мета статті – аналіз проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до забезпечення основ музичної освіти молодших школярів, виявлення суперечностей цього процесу.

Музична освіта учнів початкової школи розглядається як комплексний процес, комплекс змін в процесі духовно-практичного становлення музичного мистецтва, що виявляється в результаті власної діяльності учнів та виражається в оволодінні системою знань, умінь та навичок, досвідом самостійної музично-творчої діяльності.

Досвід роботи зі студентами за спеціальністю „Початкова освіта” свідчить, що підготовка їх до забезпечення основ музичної освіти молодших школярів здебільшого не відповідає вимогам часу і потребує удосконалення відповідно до нової освітньої парадигми. Аналізуючи вимоги стандарту вищої освіти, зокрема освітньо-професійну програму підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010100 – Початкове навчання молодших школярів (роботники В. Бондар, І. Шапошникова, А. Каніщенко та ін.), звертаємо особливу увагу на унормовані вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої професійної підготовки вчителя початкової школи. Знаменно, що в програмі змістових модулів, які визначають необхідні фахові уміння вчителя початкової школи (професійна та практична підготовка), пильна увага приділена музичному вихованню як засобу всебічного гармонійного розвитку школярів. Тут унормовано необхідність формування у вчителя початкової школи специфічних навичок, а саме: спираючись на опанування основних елементів музичної мови як засобу вираження й осмислення музично-образної інформації, практичне засвоєння основних музичних творів у процесі сприймання та виконання музичних творів, навчити учнів усвідомлено сприймати фольклор як невід'ємну складову частину національної музичної культури, знати творчість найвідоміших вітчизняних композиторів, викликати інтерес до різноманітних форм

виконавської діяльності (хоровий, ансамблевий і сольний спів, рухи під музику, пластичне інтонування, гра на елементарних музичних інструментах [1, с. 95]). Водночас ОПІ наголошує на необхідності зв'язку художньо-педагогічних і загальнопедагогічних умінь учителя початкової школи, передбачаючи його уміння організовувати виховні справи та колективні творчі справи з метою максимального впливу на розум, емоції, духовність і естетизм дітей [1, с. 98]. Такий вплив, з нашого погляду, без опори на мистецькі засоби є нездійсненим.

З огляду на вищесказане, підкреслимо величезну роль художньо-естетичної підготовки вчителя початкової школи, яку не варто звужувати до формування вузькоспеціальних навичок (співати, диригувати, грати на музичному інструменті) тощо. Педагог у початковій школі повинен бути своєрідним „транслятором” художньої культури (як національної, так і світової). Тому основною функцією вчителя є просвітництво, поза яким неможливо сформувати у дітей цілісне уявлення про світ музичних образів і суттєво вплинути на художні смаки школярів. Аналіз навчального плану спеціальності „Початкова освіта” засвідчив дуже малу кількість дисциплін мистецького спрямування, а також незначну кількість годин, відведених на їх вивчення. До того ж, відсутність взаємозв'язків між предметами мистецького циклу в системі підготовки майбутнього фахівця, не дає цілісного уявлення про соціокультурні смисли художньо-педагогічної діяльності. Предметна роз'єднаність стає однією з причин „мозаїчності” фахової підготовки майбутніх учителів у той час, коли вочевидь переважають інтегративні тенденції в освіті.

Стимулом розвитку і вдосконалення підготовки майбутніх учителів початкової школи до забезпечення основ музичної освіти молодших школярів є, на нашу думку, необхідність подолання суперечностей між:

- наявними в суспільстві високохудожніми цінностями музичної культури та рівнем музичних інтересів майбутніх учителів початкової школи;
 - потребою студентів у художньо-творчій самореалізації і обмеженими можливостями щодо цього в навчальному процесі ВНЗ;
 - необхідністю збільшення за обсягом та складністю змісту музично-педагогічних знань та наявною пропозицією з боку усталеної професійної підготовки фрагментарного, утилітарного знання;
 - функціональною спрямованістю викладання фахових дисциплін та інтегративним характером художньо-педагогічної діяльності вчителя початкової школи;
 - інтегративними тенденціями в освіті та предметною роз'єднаністю у фаховій підготовці майбутнього вчителя початкової школи.
- З метою подолання визначених суперечностей, сучасна система фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи повинна

темно формувати у нього різнобічні уміння – художньо-аксіологічні, загальнопедагогічні й виконавські.

Художньо-аксіологічні уміння вчителя початкової школи покликані забезпечити грамотний художньо-педагогічний аналіз музичних творів, екватне „розкодування” художнього образу й оптимальне формулювання виховної програми його використання в освітньому процесі. Педагог має попередньо глибоко осягнути ціннісно-філософську суть зичного образу для того, щоб якнайточніше визначити його виховний тенціал.

Загальнопедагогічні уміння вчителя початкової школи забезпечують обхідну виразність подачі художнього матеріалу і трансляції власного влення до музичного образу. Саме ці уміння дозволяють педагогу тельно створити ситуацію художньоестетичного спілкування, най-жливішою ознакою якої є емоційне зараження, передати дітям „живе чуття” художнього матеріалу.

Виконавські уміння є незамінною ланкою в системі готовності вителя початкової школи до музично-освітньої та музично-виховної боти. Виконавські уміння вчителя безпосередньо забезпечуються дожно-аксіологічними і загальнопедагогічними уміннями.

Таким чином, гнучке художнє мислення, яскраве слово, влучний ст, уміння організувати слухачську аудиторію, виконавська майстер сть – усе разом допоможе педагогу адекватно вплинути на емоційно- льову сферу вихованців.

Необхідним, на думку О.П. Хижної [2], є створення позитивної тивації і особистої установки студентів до забезпечення основ музич- і освіти учнів початкової школи; гнучкість, варіативність, адаптивність ідритість змісту та форм навчання відносно до індивідуальних особли- стей студентів і умов підготовки шляхом вільного вибору студентами ешкурсів і спецсеминарів з музичної (мистецької) тематики; збагачення ретичних курсів циклу психолого-педагогічних та мистецьких дисци- ін практично значущими професійними знаннями; різноплановість і іоритет інтенсивних, насамперед, дослідницьких методів навчання.

Література:

Галузеий стандарт вищої освіти: освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спец. 6.010100 Початкове навчання / розроб. В.І. Бондар, І.М. Шапошнікова, А.П. Каніщенко та ін.; за заг. ред. В.І. Бондаря. – К., 2006. – 140 с.
Хижна О.П. Теоретико-методологічні та методичні засади підготовки майбутніх учителів до забезпечення основ мистецької освіти учнів початкової школи: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2008. – 41 с.

Гришок О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри естетичного виховання

ПРОВІДНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІМЕЙНОГО ВИХОВАТЕЛЯ

Державною програмою «Я у Світі» висуваються специфічні вимоги до особистості і підготовки вихователя дошкільного навчально-освітнього закладу й, відповідно, сімейного вихователя або гувернера.

Із звичного транслятора інформації, проголошувача готових для засвоєння та відтворення дитиною істин і зразків, зорієнтованого на «стандартизацію» особистості, «всєбічність», «селекцію», педагог має перетворитися на реформатора всього життя дитини, «соціального архітектора», здатного так організувати життєдіяльність юної особистості, щоб вона «знайшла саму себе», визначила своє місце серед інших, набула індивідуального досвіду життя, володіла реалістичною картиною сучасного світу (в межах доступних маленькій дитині) [1, с. 5].

Такий педагог – умілий та об'єктивний експерт: він терпляче спостерігає за дітьми, вивчає та уточнює для себе типові прояви кожного, уважно аналізує факти, з'ясовує їх причини, ознайомлюється з обставинами, виробляє виважені судження та об'єктивні оцінки. Йому притаманні високі особистісна та професійна культура, творчий потенціал, смілива педагогічна позиція, сучасний світогляд, чіткі переконання, усвідомлення своєї відповідальності перед життям, вихованцями, сім'ями, які довірили йому найдорожче. Такий освітянин – прибічник педагогіки нового часу. Він гнучкий, відкритий інноваціям, постійно поліпшує навчально-виховний процес, раціоналізує його.

Прикметою сьогодення є необхідність постійного самовдосконалення і професійного зростання. Принцип «Освіти на все життя» втрачає свою актуальність і замінюється принципом «Освіти крізь усе життя». Важливо нагадати, що поняття «принцип навчання» належить до найважливіших категорій педагогіки. Філософи розглядають принцип як основоположну ідею, яка пронизує усю систему знання і субординує його, адже «принцип» (лат. – початок, основа) – вихідне положення теорії, науки [7, с. 525].

Педагогічне поняття принципу має свою специфіку. Зокрема, принципом навчання називають одну з вихідних вимог до процесу навчання, яка впливає із закономірностей його ефективної організації. Сукупність принципів навчання складає певну систему вихідних, головних дидактичних вимог до процесу навчання, виконання яких забезпечує його достатню ефективність.